PRIIT PIKAMÄE
FŐTANÁCSNOK INDÍTVÁNYA
Az ismertetés napja: 2022. június 9.[1]

C-69/21. sz. ügy

X
kontra
Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid

(a rechtbank Den Haag, zittingsplaats 's-Hertogenbosch ['s-Hertogenbosch-ban eljáró hágai bíróság, Hollandia] által benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem)

„Előzetes döntéshozatal – Határellenőrzések, menekültügy és bevándorlás – Bevándorlási politika – 2008/115/EK irányelv – Harmadik országok jogellenesen tartózkodó állampolgárainak visszatérése – Súlyos betegségben szenvedő, kiutasítási eljárás alatt álló állampolgár – A fájdalom enyhítését célzó orvosi kezelés – A származási országban nem elérhető kezelés – A kitoloncolás elhalasztásának megtagadása – Az Európai Unió Alapjogi Chartája – 4. cikk – Embertelen és megalázó bánásmódtól való mentességhez fűződő jog – 7. cikk – A magánélet tiszteletben tartásához való jog"

1. A jelen ügyben arra várnak választ a Bíróságtól, hogy egy harmadik országbeli állampolgár egészségi állapota milyen feltételek fennállása esetén képezheti akadályát a 2008/115/EK irányelv[2] szerinti kitoloncolás végrehajtásának.

2. A Bíróság az MP (Múltbeli kínzás áldozatának kiegészítő védelme) ítéletben[3] már megállapította, hogy az Európai Unió Alapjogi Chartájának (a továbbiakban: Charta) 4. cikke főszabály szerint képezheti a 2008/115 irányelv értelmében vett kitoloncolási intézkedés végrehajtásának korlátját. A jelen ügyben a Bíróságot arra kérik, hogy a saját és az Emberi Jogok Európai Bíróságának (a továbbiakban: EJEB) ítélkezési gyakorlatára tekintettel pontosítsa azt a kritériumot, amelyet az ezen ítéletben az embertelen és megalázó bánásmód tilalmának megsértését jelentő súlyossági küszöbérték meghatározására alakítottak ki.

3. A Bíróságnak a jelen ügyben különösen arról kell határoznia, hogy egyrészt a harmadik országbeli állampolgár által a kitoloncolása következtében tapasztalt fájdalom fokozódása – anélkül, hogy a betegségének tüneteiben változás lépne fel – a vonatkozó ítélkezési gyakorlat alapján az említett állampolgár egészségi állapotának „romlásaként" vagy „hanyatlásaként" értelmezhető-e, másrészt pedig arról, hogy a tagállamok jogosultak-e olyan szigorú határidő megszabására, amelyen belül ezen egészségromlásnak vagy hanyatlásnak be kell következnie.

[1] Eredeti nyelv: francia.

[2] A harmadik országok illegálisan [helyesen: jogellenesen] tartózkodó állampolgárainak visszatérésével kapcsolatban a tagállamokban használt közös normákról és eljárásokról szóló, 2008. december 16-i európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL 2008. L 348., 188. o.).

[3] 2018. április 24-i ítélet (C-353/16, a továbbiakban: MP [Múltbeli kínzás áldozatának kiegészítő védelme] ítélet, EU:C:2018:276).

4. Ezenkívül a Bíróságnak a harmadik országbeli állampolgár kitoloncolásának végrehajtása és e személy magánéletének tiszteletben tartásához való, a Charta 7. cikkében szereplő joga közötti összeütközés esetén alkalmazandó jogi kritériumokról kell határoznia, pontosítva azt, hogy ezen állampolgár egészségi állapotát a magánélete részeként kell-e figyelembe venni.

I. Jogi háttér

A. Az uniós jog

5. A jelen ügyben a 2008/115 irányelv 1., 5. és 9. cikke, valamint a Charta 4. és 7. cikke és 19. cikkének (2) bekezdése a releváns.

B. A holland jog

6. A Vreemdelingenwet 2000 (a külföldiek jogállásáról szóló 2000. évi törvény, a továbbiakban: külföldiekről szóló törvény) 64. cikke a következőképpen rendelkezik:

„A kitoloncolást elhalasztják mindaddig, amíg külföldi vagy családtagjának egészségi állapota nem teszi lehetővé az utazást.”

7. A Vreemdelingencirculaire 2000 (a külföldiek jogállásáról szóló 2000. évi körlevél, a továbbiakban: külföldiekről szóló körlevél) előírja:

„[…]

7. A kitoloncolás egészségügyi okokból történő felfüggesztése

7.1. Általános megjegyzések

Az [Immigratie- en Naturalisatiedienst {IND} {bevándorlási és honosítási hatóság, Hollandia}] a [külföldiekről szóló törvény] 64. cikke alapján engedélyezheti a kiutasítás elhalasztását, ha:

– a külföldi személy egészségügyi szempontból nincs utazásra alkalmas állapotban; vagy

– egészségügyi okokból fennáll az [emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én aláírt egyezmény {a továbbiakban: EJEE}] 3. cikke megsértésének valós veszélye.

7.1.1. A külföldi személy nincs utazásra alkalmas állapotban

A külföldi személy kiutasítását a [külföldiekről szóló törvény] 64. cikke alapján elhalasztják, amennyiben a [Bureau Medische Advisering {BMA} {a biztonsági és igazságügyi minisztérium orvosi tanácsadó irodája, Hollandia}] azt állapítja meg, hogy a külföldi személy vagy a külföldi személy családtagjának egészségi állapota nem teszi lehetővé az utazást.

[…]

7.3.1. Az EJEE 3. cikke egészségügyi okokból történő megsértésének valós veszélye

A külföldi személy kiutasítását a [külföldiekről szóló törvény] 64. cikke alapján elhalasztják, amennyiben egészségügyi okokból fennáll az EJEE 3. cikke megsértésének valós veszélye.

Az EJEE 3. cikke megsértésének valós veszélye csak akkor áll fenn, ha:

– a BMA véleményéből az tűnik ki, hogy az orvosi ellátás hiánya nagy valószínűséggel sürgős orvosi beavatkozást igénylő helyzetet idéz elő; valamint

– a szükséges orvosi ellátás nem érhető el a származás vagy az állandó lakóhely szerinti országban; vagy

– bár az orvosi ellátás elviekben elérhető, úgy tűnik, hogy nyilvánvalóan nem lehet hozzáférni.

Sürgős orvosi beavatkozást igénylő helyzet

Sürgős orvosi beavatkozást igénylő helyzet alatt az IND azt a helyzetet érti, amikor a külföldi személy olyan betegségben szenved, amely kezelés hiányában a jelenlegi orvosi és tudományos ismeretek szerint három hónapon belül halálhoz, rokkantsághoz vagy más súlyos szellemi vagy fizikai károsodáshoz vezet.

[…]”

II. A jogvita alapját képező tényállás, az alapeljárás, az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések és a Bíróság előtti eljárás

8. X 1988-as születésű orosz állampolgár, akinél tizenhat éves korában a vérrák egy ritka formája alakult ki, ami miatt jelenleg Hollandiában kezelik. Orvosi kezelése különösen vérlebocsátásból és a fájdalom csillapítását szolgáló orvosi kannabisz alkalmazásából áll. Oroszországban nem megengedett e kannabiszalapú kezelés alkalmazása.

9. 2013. október 31-én X benyújtotta az első menedékjog iránti kérelmét Hollandiában. A Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid azonban úgy ítélte meg, hogy a Svéd Királyságnak kell e kérelmet elbírálnia. Ez a határozat jogerőre emelkedett.

10. 2013. december 13-án X a külföldiekről szóló törvény 64. cikke alapján egészségügyi problémái miatt kérte kitoloncolásának elhalasztását. Az alperes ezt a kérelmet 2013. december 24-i határozatával elutasította, amely határozat szintén jogerőre emelkedett.

11. 2016. május 19-én X újabb menedékjog iránti kérelmet nyújtott be Hollandiában, mivel lejárt az a határidő, amelyen belül átadhatták volna Svédországnak. E kérelmének alátámasztása érdekében X arra hivatkozott, hogy az Oroszországban alkalmazott orvosi kezelése mellékhatásokkal járt, és hogy az orvosi kannabisz fogyasztása az egészségi állapota szempontjából jobbnak bizonyult. Mivel a kannabisz használata a származási országában nem engedélyezett, gyógyászati célból kannabiszt termesztett, amiből adódóan olyan problémákkal szembesült, hogy nemzetközi védelemre szorult. Az említett kérelem benyújtásakor X ismét kérte, hogy a külföldiekről szóló törvény 64. cikke alapján halasszák el a kitoloncolását.

12. Az államtitkár – a BMA véleményének kézhezvételét követően – a 2018. március 29-i határozatában azzal az indokkal utasította el X menedékjog iránti kérelmét, hogy a kérelmező által hivatkozott, Oroszországban tapasztalt problémák nem voltak hitelt érdemlőek. Úgy határozott továbbá, hogy a felperes nem kaphat rendes tartózkodási engedélyt, és elutasította a visszatérési kötelezettség végrehajtásának a külföldiekről szóló törvény 64. cikke szerinti felfüggesztésére irányuló kérelmét.

13. A rechtbank Den Haag, zittingsplaats 's-Hertogenbosch ('s-Hertogenbosch-ban eljáró hágai bíróság, Hollandia) a Raad van State (államtanács, Hollandia) által 2019. március 28-án helybenhagyott 2018. december 20-i ítéletével részben megsemmisítette ezt a határozatot. Ily módon – bár megerősítette, hogy X nem igényelheti menekült vagy kiegészítő védelmi jogállást – az államtitkárt arra kötelezte, hogy újra vizsgálja meg X-nek az EJEE 8. cikkére hivatkozással a tartózkodási engedélyhez való jogára alapított érvét, valamint a külföldiekről szóló törvény 64. cikkének végrehajtása iránti kérelmét.

14. 2020. február 19-én az államtitkár ismét megtagadta X-től az EJEE 8. cikkére hivatkozással kért, határozott időre szóló tartózkodási engedély kiadását és kitoloncolásának elhalasztását. Ugyanezen jogi aktus keretében az államtitkár kiutasítási határozatot hozott, amely arra kötelezte X-et, hogy négy héten belül hagyja el Hollandia területét.

15. X a kérdést előterjesztő bíróság előtt keresetet nyújtott be e határozattal szemben. X úgy véli, hogy az EJEE 8. cikke alapján tartózkodási engedélyt kell kiadni számára, vagy legalábbis a külföldiekről szóló törvény 64. cikke alapján el kell halasztani a kitoloncolását. E tekintetben azzal érvel, hogy a fájdalom kannabisszal történő kezelése olyannyira alapvető számára, hogy e kezelés megszakítása az elfogadható életminőségét sodorná veszélybe. Különösen azt emeli ki, hogy a kezelés megszakításával a fájdalom olyan mértékűvé fokozódna, hogy képtelen lenne aludni, vagy enni, ami a fizikai tünetek mellett olyan pszichés következményekkel járna, mint a depresszió és az öngyilkossági hajlam.

16. A kérdést előterjesztő bíróság elöljáróban megállapítja, hogy a holland szabályozásnak megfelelően a kitoloncolás elhalasztható, ha a külföldi személy egészségügyi szempontból nincs utazásra alkalmas állapotban, vagy fennáll egészségügyi okokból az EJEE 3. cikke megsértésének valós veszélye. Ez utóbbi eset azt feltételezi, hogy a BMA véleményből az tűnik ki, hogy egyrészt az orvosi kezelés megszakítása minden valószínűség szerint „sürgős orvosi beavatkozást igénylő helyzethez" vezet, másrészt pedig, hogy a megfelelő kezelés nem érhető el a származási országban, vagy ahhoz a külföldi állampolgár nem férhet hozzá.

17. A 2016. május 19-én indított menekültügyi eljárás keretében X különböző orvosi dokumentumokat nyújtott be, amelyekkel azt az állítását kívánta alátámasztani, hogy egészségügyi problémái a kitoloncolásának felfüggesztését indokolják.

18. A BMA az államtitkár kérésére kiadott véleményeiben többek között azt állapította meg, hogy bár vérlebocsátás alkalmazásának hiányában X rövid időn belül sürgős orvosi beavatkozást igénylő helyzetbe kerülhet, ez a kezelés elérhető számára Oroszországban. Ezzel szemben a BMA úgy ítélte meg, hogy mivel a kannabisz gyógyhatása nem bizonyított, nem lehet állást foglalni a kannabiszalapú kezelés megszakításának egészségügyi következményeiről. A BMA azt is megjegyezte, hogy nem jeleztek semmilyen, a fájdalommal összefüggő olyan rendellenességet, ami miatt X halálától vagy attól kellene tartani, hogy mindennapi tevékenysége során segítségre szorul. A BMA álláspontja szerint tehát nem volt megállapítható, hogy a kannabisz használata

rövid távon sürgős orvosi beavatkozást igénylő helyzet bekövetkezését előzné meg. A BMA végezetül azt állapította meg, hogy elegendő, X kezelésére alkalmas egyéb fájdalomcsillapító áll rendelkezésre.

19. A kérdést előterjesztő bíróság szerint az X által benyújtott információkból mindazonáltal kitűnik, hogy kezelőorvosai szerint az orvosi kannabisz az egyetlen megfelelő gyógymód fájdalmának csillapítására, az egyéb fájdalomcsillapítók alkalmazása pedig ellenjavallt. Egyébiránt e bíróság azon a véleményen van, hogy X a jogilag megkövetelt módon bizonyította, hogy az orvosikannabisz-alapú kezelés alkalmazását csak akkor rendelik el, ha a fájdalom enyhítését célzó egyéb megoldások nem csupán hatástalannak, hanem ellenjavalltnak is bizonyultak.

20. A kérdést előterjesztő bíróság azt is megállapítja, hogy X származási országában semmilyen megfelelő fájdalomcsillapító kezelés nem érhető el, az orvosi kannabisz alkalmazását is ideértve. Ennélfogva, ha kitoloncolásának elhalasztását nem engedélyezik, a fájdalomcsillapítást szolgáló kezelése megszakad, ami a fájdalom intenzitásának fokozódását eredményezi. E tekintetben e bíróság emlékeztet arra, hogy X olyan információkat mutatott be, amelyekből az tűnik ki, hogy az orvosi kannabisz alkalmazása a fájdalmat épphogy elviselhetővé tette számára. Ezen információk alapján azonban nem határozható meg, hogy a fájdalomnak a kezelés megszakításával okozott fokozódása a betegség tüneteinek súlyosbodásához vezet-e, bár – a kérdést előterjesztő bíróság rendelkezésére álló információk alapján – valószínűsíthető, hogy nem ez a helyzet.

21. A kérdést előterjesztő bíróság – mielőtt orvosi szakvéleményt kérne arról, hogy a fájdalom intenzitásának fokozódása várható-e X esetében, ha a jövőben nem kezelik orvosi kannabisszal – szükségesnek tartja, hogy az uniós jog értelmezése útján meghatározza az ilyen tényező figyelembevételére irányadó jogi keretet.

22. E tekintetben a kérdést előterjesztő bíróság először is megjegyzi, hogy a Bíróság a Charta 1. és 4. cikkével összefüggésben még nem értelmezte a Charta 19. cikkének (2) bekezdését annak meghatározása érdekében, hogy egészségügyi okok akadályát képezhetik-e a harmadik országbeli állampolgár kitoloncolásának akkor, ha nem valószínű, hogy betegségének tünetei súlyosbodni fognak, viszont fájdalmai intenzitásának jelentős fokozódására kell számítani visszatérése esetén, tekintettel arra, hogy a származási országban nem áll rendelkezésre megfelelő orvosi kezelés.

23. Másodszor, e bíróság megjegyzi, hogy a Raad van State (államtanács, Hollandia) állandó ítélkezési gyakorlata szerint az egészségi állapot gyors romlásának a Paposhvili kontra Belgium ítélet[4] értelmében vett követelménye alapján csak az orvosi kezelés megszakításától számított három hónapon belül bekövetkező egészségügyi következményeket kell figyelembe venni annak megállapítása szempontjából, hogy a kezelés megszakítása sürgős orvosi beavatkozást igénylő helyzetet eredményez-e. A kérdést előterjesztő bíróság szerint azonban az EJEB az említett ítéletben nem állapított meg kifejezett határidőt. Ezért szükségesnek tartja annak meghatározását, hogy amennyiben a harmadik ország súlyosan beteg állampolgárának orvosi kezelése a származási országába való visszatérésével megszakad, az ehhez fűződő következmények – a betegség jellegétől és az orvosi kezeléstől függetlenül – csak akkor tartozhatnak-e a Charta 4. cikkének hatálya alá, ha azok három hónapon belül következnek be.

24. Harmadszor, a kérdést előterjesztő bíróság megjegyzi, hogy a Raad van State (államtanács) megállapította, hogy a külföldiekről szóló törvény 64. cikke annak vizsgálatára is kötelez, hogy a különösen súlyos mentális vagy testi betegséggel küzdő harmadik országbeli állampolgár

[4] EJEB, 2016. december 13., a továbbiakban: Paposhvili ítélet; ECHR:2016:1213JUD004173810.

kitoloncolása önmagában az EJEE 3. cikke megsértésének valós veszélyével járhat-e. Mindazonáltal erre az értékelésre kizárólag az ilyen állampolgár utazásra való alkalmasságának vizsgálatakor kerülhet sor, így a BMA véleményét soha nem kérik ki arról, hogy a kitoloncolásnak önmagában lehetnek-e egészségügyi következményei, és ezeket a következményeket nem veszik figyelembe annak megállapítása során, hogy a külföldiekről szóló körlevél értelmében vett „sürgős orvosi beavatkozást igénylő helyzet" kizárhatja-e a kitoloncolást olyan esetben, ha az említett állampolgár által kapott orvosi kezelés nem érhető el, vagy számára nem hozzáférhető a származási országában.

25. Az ilyen vizsgálat keretében a pszichés következmények – mint például az öngyilkosság kockázata – súlyosbodása e bíróság szerint aligha képezheti a kitoloncolás akadályát, ugyanakkor sürgős orvosi beavatkozást igénylő helyzetet idézhet elő.

26. Negyedszer, a kérdést előterjesztő bíróság álláspontja szerint meg kell határozni, hogy valamely állampolgár egészségügyi helyzete, és az, hogy a tartózkodása szerinti tagállamban orvosi kezelésben részesül, a magánélet olyan részének minősülhet-e, amelynek tiszteletben tartását a Charta 7. cikke és az EJEE 8. cikke értelmében biztosítani kell.

27. A jelen ügyben X amellett érvel, hogy orvosi kezelése a magánélete tiszteletben tartásának körébe tartozik, és kitoloncolásának akadályát képezi.

28. E körülmények között a kérdést előterjesztő bíróság arra keresi a választ, hogy valamely tagállam illetékes hatóságainak vizsgálniuk kell-e, hogy – a magánélet tiszteletben tartásához való jog alapján – harmadik országbeli állampolgárnak tartózkodási jogot kell-e biztosítani súlyos egészségügyi problémáira és az ezen államban kapott orvosi kezelésére tekintettel, valamint hogy ezen állampolgár magánéletének tiszteletben tartása olyan tényezőnek minősül-e, amelyet figyelembe kell venni a vele szemben alkalmazott kitoloncolási intézkedés elhalasztására irányuló kérelmének elbírálása során.

29. E körülmények között a rechtbank Den Haag, zittingsplaats 's-Hertogenbosch ('s-Hertogenbosch-ban eljáró hágai bíróság, Hollandia) úgy határozott, hogy az eljárást felfüggeszti, és előzetes döntéshozatal céljából a következő kérdéseket terjeszti a Bíróság elé:

„1) A fájdalom intenzitásának az orvosi kezelés hiánya következtében, a betegség változatlan klinikai képe mellett történő jelentős növekedése a [Charta8 1. és 4. cikkével összefüggésben értelmezett 19. cikkének (2) bekezdésével ellentétes helyzetnek minősülhet-e, ha nem függesztik fel a [2008/115 irányelvből] következő, az államterület elhagyására vonatkozó kötelezettséget?

2) Összeegyeztethető-e a Charta 1. cikkével összefüggésben értelmezett 4. cikkével egy olyan merev határidő meghatározása, amely alatt az orvosi kezelés elmaradásából eredő következményeknek jelentkezniük kell ahhoz, hogy megállapítsák a [2008/115 irányelvből] következő kiutasítás egészségügyi akadályainak fennállását? Amennyiben a merev határidő meghatározása nem ellentétes az uniós joggal, jogosult-e egy tagállam azonos általános határidőt előírni valamennyi lehetséges betegség és egészségügyi következmény tekintetében?

3) Összeegyeztethető-e a Charta 1. és 4. cikkével és a [2008/115 irányelvvel] összefüggésben értelmezett 19. cikkének (2) bekezdésével az a szabályozás, amely szerint a kitoloncolás következményeit kizárólag azon kérdés keretében kell értékelni, hogy utazhat-e a külföldi személy, és ha igen, milyen feltételek mellett?

4) Megköveteli-e a Charta 1. és 4. cikkével összefüggésben értelmezett 7. cikke a [2008/115 irányelvre] tekintettel, hogy a külföldi személy egészségi állapotát és az ezzel összefüggésben a tagállamban igénybe vett kezelést azon kérdés keretében értékeljék, hogy engedélyezni kell-e a magánéleten alapuló tartózkodást? Megköveteli-e a Charta 1. és 4. cikkével összefüggésben értelmezett 19. cikkének (2) bekezdése a [2008/115 irányelvre] tekintettel, hogy annak értékelése során, hogy egészségügyi problémák tekinthetők-e a kitoloncolás akadályának, figyelembe vegyék a Charta 7. cikke értelmében vett magán- és családi életet?"

30. X, a holland kormány és az Európai Bizottság nyújtott be írásbeli észrevételeket.

31. Ugyanezen feleket meghallgatták a 2022. március 7-én tartott tárgyaláson.

III. Elemzés

A. A Bíróság hatásköréről és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések elfogadhatóságáról

32. A holland kormány először is arra hivatkozik, hogy az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések elfogadhatatlanok, mivel azokat a kérdést előterjesztő bíróság idő előtt terjesztette elő. Tekintettel arra, hogy a 2008/115 irányelv kizárólag akkor alkalmazandó, ha az érintett harmadik országbeli állampolgár jogellenes tartózkodása merül fel, az említett irányelvnek a Chartával együttesen történő értelmezése e kormány álláspontja szerint nem szükséges az alapeljárás megoldásához, mivel a kérdést előterjesztő bíróságnak először is azt kell megállapítania, hogy X jogosult-e Hollandiában tartózkodási engedélyt szerezni.

33. Ezen érv elutasításához elegendő arra emlékeztetni, hogy a Bíróság állandó ítélkezési gyakorlata szerint a nemzeti bíróságok *az eljárás általuk megfelelőnek tartott bármely pillanatában*[5] szabadon fordulhatnak a Bírósághoz, így az előzetes döntéshozatal iránti kérelem nem tekinthető elfogadhatatlannak pusztán amiatt, hogy arra a nemzeti eljárás korai szakaszában került sor. Egyébként pedig a Bíróság már azelőtt beleegyezett abba, hogy megválaszolja a nemzeti bíróság által előzetes döntéshozatal céljából elé terjesztett kérdéseket, hogy ez utóbbi bíróság felmérte volna, hogy a jogvita megoldható lehet-e kizárólag a nemzeti jog alapján.[6]

34. Másodszor, a holland kormány úgy véli, hogy az előzetes döntéshozatalra előterjesztett második kérdés elfogadhatatlan, mivel az a kitoloncolás végrehajtása esetén valamennyi harmadik országbeli állampolgár egészségi állapota romlásának értékelésére alkalmazandó szigorú határidő jogszerűségére vonatkozik, jóllehet e határidő az alapügy megoldása szempontjából nem döntő jelentőségű.

35. Ez az érv nem fogadható el. Az X-szel szemben hozott kiutasítási határozat ugyanis többek között azon lehetőség kizárásán alapult, hogy visszaküldés esetén rövid időn belül sürgős orvosi beavatkozást igénylő helyzet alakulhat ki. Márpedig nem kétséges, hogy az alkalmazandó holland szabályozásnak megfelelően a sürgős orvosi beavatkozást igénylő helyzet fennállását a külföldiekről szóló körlevélben előírt három hónapos határidő alapján kell megítélni. Hozzáteszem, hogy az e határidő jogszerűségére vonatkozó kérdés annál is inkább központi

[5] Lásd többek között: 2019. június 26-i Addiko Bank ítélet (C-407/18, EU:C:2019:537, 35. és 39. pont).

[6] 2020. október 29-i Veselības ministrija ítélet (C-243/19, EU:C:2020:872, 63. pont).

jelentőségű, hogy az előzetes döntéshozatalra utaló végzésből – ellentétben a holland kormány írásbeli észrevételeiben állítottakkal – egyértelműen kiderül, hogy X fájdalmai a betegségéből fakadnak, és hogy származási országában, Oroszországban nem létezik a fájdalmainak enyhítésére alkalmas alternatív kezelés.

36. Harmadszor és végezetül a holland kormány úgy véli, hogy a Bíróság nem rendelkezik hatáskörrel az előzetes döntéshozatalra előterjesztett negyedik kérdés elbírálására, amennyiben az arra a kérdésre vonatkozik, hogy alapítható-e tartózkodási jog az EJEE 8. cikkére. E kormány szerint egyébként e kérdés elfogadhatatlan lenne abban az esetben, ha a kérdést előterjesztő bíróság arra keresné a választ, hogy a Charta 7. cikke kötelezi-e a tagállamokat arra, hogy az X helyzetében lévő valamennyi harmadik országbeli állampolgár számára biztosítsák a tartózkodási jogot.

37. Ismételten ki kell fejeznem, hogy nem értek egyet a holland kormány érvelésével. Egyrészt nem vitatott, hogy e negyedik kérdés nem az EJEE 8. cikkére, hanem a Charta 7. cikkére vonatkozik. Másrészt az előzetes döntéshozatalra előterjesztett negyedik kérdés érdemi vizsgálatának körébe tartozik az a kérdés, hogy biztosítani kell-e a tartózkodási jogot az említett harmadik országbeli állampolgár számára.[7]

38. Következésképpen úgy vélem, hogy a Bíróság hatáskörrel rendelkezik a jelen előzetes döntéshozatal iránti kérelem elbírálására, és az teljes egészében elfogadható.

B. Az ügy érdeméről

1. Az első és a második kérdésről

39. Első két kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság lényegében arra keresi a választ, hogy a Charta 4. cikkével és 19. cikkének (2) bekezdésével összefüggésben úgy kell-e értelmezni a 2008/115 irányelvet, hogy azzal nem ellentétes, hogy a valamely tagállam területén jogellenesen tartózkodó, súlyosan beteg harmadik országbeli állampolgárral szemben kitoloncolási intézkedést hozzanak, ha származási országban az egyetlen hatékony fájdalomcsillapító kezelés jogszerűen nem elérhető, és emiatt fájdalmai jelentős fokozódni fognak, a betegség egyéb tünetei pedig nem változnak, vagy legalábbis, ha a fájdalom ilyen mértékű fokozódása több mint három hónappal a származási országba való visszatérés után következik be.

a) Előzetes megfontolások

40. Előzetesen meg kell jegyezni, hogy a kérdést előterjesztő bíróság által szolgáltatott információk szerint az érintett harmadik országbeli állampolgár, X nem jogosult menekültstátuszra, kiegészítő védelemre vagy rendes tartózkodási engedélyre Hollandiában. X tartózkodása a 2008/115 irányelv 3. cikkének 2. pontja értelmében „jogellenesnek” minősül, mivel úgy tartózkodik Hollandia területén, hogy esetében nem teljesülnek a személyek határátlépésére irányadó szabályok uniós kódexéről (Schengeni határ-ellenőrzési kódex) szóló, 2016. március 9-i (EU) 2016/399 európai parlamenti és tanácsi rendelet[8] 5. cikkében foglalt beutazási feltételek, illetve az ezen államba történő beutazás, az abban való tartózkodás vagy letelepedés egyéb feltételei. Ebből következik, hogy X helyzete ezen irányelv rendelkezéseinek hatálya alá tartozik.

[7] Lásd: 2012. március 29-i 3M Italia ítélet (C-417/10, EU:C:2012:184, 23. pont).

[8] HL 2016. L 77., 1. o.

41. Ez többek között arra kötelezi a tagállamokat, hogy a jogellenesen tartózkodó harmadik országbeli állampolgárokra vonatkozóan kiutasítási határozatot adjanak ki (6. cikk), és amennyiben az önkéntes távozásra nem került sor, minden szükséges intézkedést meghozzanak a kiutasítási határozat végrehajtásához (8. cikk). Mivel a nemzeti kiutasítási eljárások végrehajtása a Charta 51. cikke értelmében a 2008/115 irányelv végrehajtásának minősül, ezen irányelvet a jelen ügyben alkalmazni kell.

42. A kérdést előterjesztő bíróság szerint X súlyos betegsége miatt kitoloncolásának végrehajtását megakadályozhatja a Charta 4. cikke („Senkit sem lehet kínzásnak, embertelen vagy megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek alávetni”) és 19. cikkének (2) bekezdése („Senki sem toloncolható ki vagy utasítható ki olyan államba, vagy adható ki olyan államnak, ahol komolyan fenyegeti az a veszély, hogy […] embertelen bánásmódnak vagy büntetésnek vetik alá”). Mivel e tilalmat lényegében megerősíti a 2008/115 irányelv 5. cikke, az átfogalmazott első két kérdésben hivatkozni kell az irányelv ezen, a Charta 4. cikkével és 19. cikkének (2) bekezdésével összefüggésben értelmezett rendelkezésére.

43. Amint az a Chartához fűzött magyarázatokból [9] kitűnik, a Charta 4. cikkében szereplő jog megfelel az EJEE 3. cikkében biztosított jognak, míg a Charta 19. cikkének (2) bekezdése az EJEB-nek az EJEE 3. cikkére vonatkozó releváns ítélkezési gyakorlatát tükrözi. A Charta 52. cikkének (3) bekezdésével összhangban ebből következik, hogy e két rendelkezés tartalmának és terjedelmének meg kell egyeznie az EJEE 3. cikkének tartalmával és terjedelmével, kivéve ha ez sérti az uniós jog és a Bíróság autonómiáját.

44. Az a kérdés tehát, hogy a Charta 4. cikkével és 19. cikkének (2) bekezdésével [10] ellentétes-e – és ha igen, milyen feltételek esetén –, hogy egy tagállam a súlyosan beteg és a területén jogellenesen tartózkodó harmadik országbeli állampolgárt kitoloncolja, az EJEB által az N kontra Egyesült Királyság ügyben [11] és a Paposhvili ügyben hozott ítéletek, valamint – az EJEB által megállapított elveket nagymértékben figyelembe vevő – az Abdida, a C. K. és társai [12] és az MP (Múltbeli kínzás áldozatának kiegészítő védelme) ügyben a Bíróság által hozott ítéletek vizsgálatától függ. E vizsgálat alapján ugyanis meghatározható az annak ellenőrzésére alkalmazandó jogi kritérium, hogy az említett kitoloncolás nem ütközik-e az embertelen és megalázó bánásmód tilalmába.

45. Az elemzés megkezdése előtt röviden ki kell fejteni azokat az okokat, amelyek miatt a Bíróságnak az EJEB M. S. S. kontra Belgium és Görögország ítéletéből [13] leszűrt tanulságokat alkalmazó, azaz az N. S. és társai, a Jawo és az Ibrahim és társai [14] ügyekre vonatkozó ítélkezési gyakorlata nem alkalmazható az alapügy körülményeire, annak ellenére, hogy valamennyi érdekelt fél ezt az álláspontot képviselte a tárgyalás során.

46. Ezekben az ítéletekben a Bíróság megállapította, hogy a nemzetközi védelmet kérelmező személy egyik tagállamból a másikba történő átadása az embertelen és megalázó bánásmód tilalmába ütközik, amennyiben ez a személy „teljes mértékben [függ]” „az állami támogatástól”, és hogy az „[ezen utóbbi állam] hatóságai által tanúsított közöny azzal a következménnyel jár, hogy

[9] HL 2007. C 303., 17. o.

[10] Az egyszerűség kedvéért a jelen indítványban a továbbiakban csak a Charta 4. cikkére hivatkozom, mivel a Charta 19. cikkének (2) bekezdése a 4. cikkben foglalt embertelen és megalázó bánásmód tilalmának a kiutasítás esetére történő alkalmazását jelenti.

[11] EJEB, 2008. május 27., CE:ECHR:2008:0527JUD002656505.

[12] 2014. december 18-i Abdida ítélet (C-562/13, EU:C:2014:2453); 2017. február 16-i C. K. és társai ítélet (C-578/16 PPU, EU:C:2017:127).

[13] EJEB, 2011. január 21., CE:ECHR:2011:0121JUD003069609.

[14] 2011. december 21-i ítélet (C-411/10 és C-493/10, EU:C:2011:865); 2019. március 19-i ítélet (C-163/17, EU:C:2019:218); 2019. március 19-i ítélet (C-297/17, C-318/17, C-319/17 és C-438/17, EU:C:2019:219).

[e] személy – akaratától és személyes választásától függetlenül – *súlyos anyagi nélkülözéssel szembesül*, amelyben képtelen legalapvetőbb szükségleteit kielégíteni, mint például az étkezést, a tisztálkodást, valamint a lakhatást, és ez *fizikai vagy lelki egészségének sérelmével* vagy állapotának az emberi méltósággal összeegyeztethetetlen romlásával jár”. [15]

47. Véleményem szerint aligha vitatható, hogy a Charta 4. cikkének abszolút jellegére tekintettel ez a kritérium arra az esetre is alkalmazható, amikor egy tagállam a területén jogellenesen tartózkodó harmadik országbeli állampolgár származási országába való visszaküldését irányozza elő. Meg kell azonban állapítani, hogy a jelen ügyben X annak állítására szorítkozik, hogy az Oroszországba való visszaküldése súlyosan veszélyeztetné az egészségét, és soha nem állította, hogy teljes mértékben az állam támogatásától függne, és azt sem, hogy Oroszországba való visszaküldése esetén ezen ország hatóságainak közönye miatt „súlyos anyagi nélkülözéssel szembesül[ne]”. Márpedig számomra úgy tűnik, hogy a fent említett ítélkezési gyakorlat megköveteli, hogy az érintett nemzeti hatóságok közönye által okozott súlyos anyagi nélkülözés és az érintett személy egészségi állapotának romlása között okozati összefüggés álljon fenn. Ez az ítélkezési gyakorlat tehát nem alkalmazható a jelen ügyben.

b) Az EJEE 3. cikke mint a visszaküldéssel szembeni garancia az EJEB ítélkezési gyakorlatában

48. A D. kontra Egyesült Királyság ítéletben [16] szerepel az a megállapítás, amely megnyitotta az utat azelőtt, hogy a hatóságok által a súlyos betegségben szenvedő személyekkel szemben hozott kitoloncolási intézkedéseknek az EJEE 3. cikkel való összeegyeztethetőségét vizsgálják. Ebben az ítéletében az EJEB megállapította, hogy a kiutasítási határozatnak az EJEE 3. cikke szerinti vizsgálata nem köthető ahhoz a körülményhez, hogy a tiltott bánásmódok valamelyikének alávetett személyt fenyegető kockázat a célország hatóságainak szándékos cselekményéből ered. Álláspontja szerint semmi nem akadályozza meg abban, hogy olyan helyzeteket vizsgáljon, amelyekben ez a veszély olyan tényezőkből származik, amelyek nem válthatják ki sem közvetve, sem közvetlenül e hatóságok felelősségét, és amelyek külön-külön, önmagukban nem sértik e cikk rendelkezéseit.

49. E megközelítést a Pretty kontra Egyesült Királyság ítélet a következőképpen fejtette ki: „a természetes módon bekövetkező betegség által okozott […] szenvedés tartozhat az [EJEE] 3. cikke alá abban az esetben, ha azt súlyosbítja, vagy *súlyosbíthatja* valamely olyan bánásmód, amely a fogva tartás, a kiutasítás, vagy más olyan intézkedések körülményeiből ered, amelyekért a hatóságok felelősnek tekinthetők”. [17]

50. Az EJEB a D. kontra Egyesült Királyság ítéletben egy AIDS-szel élő személyt érintő kiutasítási határozattal kapcsolatban azt mondta ki, hogy e határozat végrehajtása az érintett személyt a különösen fájdalmas körülmények között bekövetkező halál valós veszélyének tenné ki, és ez az EJEE 3. cikke értelmében vett embertelen bánásmódnak minősülne. E tekintetben hangsúlyozta, hogy bár a kiutasítási határozat hatálya alatt álló külföldiek főszabály szerint nem követelhetik, hogy a fogadó ország területén maradhassanak annak érdekében, hogy továbbra is részesüljenek az ezen állam által biztosított egészségügyi és szociális ellátásokban, az EJEE 3. cikkének megsértését a szóban forgó ügy „igen kivételes körülményei” és az „alapvető humanitárius

[15] 2019. március 19-i Jawo ítélet (C-163/17, EU:C:2019:218, 92. pont); 2019. március 19-i Ibrahim és társai ítélet (C-297/17, C-318/17, C-319/17 és C-438/17, EU:C:2019:219, 90. pont). Kiemelés tőlem.

[16] EJEB, 1997. május 2., CE:ECHR:1997:0502JUD003024096, 49. és 50. §.

[17] EJEB, 2002. április 29., CE:ECHR:2002:0429JUD000234602, 52. §. Kiemelés tőlem.

érdekek” indokolták.[18] Az EJEB különösen azt vette figyelembe, hogy a kiutasítási határozat címzettje a betegségének végstádiumában járt, és a fogadó államban nyújtott egészségügyi ellátások hirtelen megszakítása, valamint a származási országában a megfelelő ellátás hiánya a várható élettartamának csökkenésével járna, valamint őt fokozott fizikai és lelki szenvedésnek tenné ki.[19]

51. Az N. kontra Egyesült Királyság ügyben[20] az EJEB-et lényegében arra kérték, hogy alacsonyabb küszöböt állapítson meg oly módon, hogy az „igen kivételes körülmények” fogalmának kevésbé megszorító értelmezését fogadja el.

52. Ez az ügy egy HIV-pozitív személy kitoloncolására vonatkozott, aki a fogadó államban folytatott orvosi kezelésnek köszönhetően stabil állapotban volt. Nem volt vitatott azonban, hogy e kezelés megszakítása esetén az érintett egészségi állapota gyorsan romlott volna, és az érintett néhány éven belül, kellemetlen és szenvedéssel teli időszakot követően elhunyt volna. E tekintetben a felperes először is azzal érvelt, hogy származási országában, Ugandában nem tudja megfizetni az említett kezeléshez szükséges gyógyszereket, másodszor pedig azzal, hogy az ott élő családja nem kívánja és nem is tudja őt ápolni, ha súlyosan beteg lenne.

53. Az EJEB mindazonáltal úgy ítélte meg, hogy a D. kontra Egyesült Királyság ítéletben megállapított és a későbbi ítélkezési gyakorlatában alkalmazott, magasabb súlyossági küszöböt fenn kell tartani.[21]

54. Annak megállapítása során, hogy az N. kontra Egyesült Királyság ügyet valóban igen kivételes körülmények jellemezték-e, az EJEB elsősorban arra a kérdésre összpontosított, hogy a kitoloncolás tervezett időpontjában mennyire volt súlyos a kérelmező egészségi állapota, anélkül, hogy részletesen vizsgálta volna, hogy a kérelmező ténylegesen hozzájuthatna-e a szükséges kezelésekhez és ellátásokhoz a célországban. Közelebbről, az EJEB úgy ítélte meg, hogy az, hogy a kérelmező az ítélet kihirdetésének időpontjában nem volt kritikus állapotban, és alkalmas volt az utazásra, kizárja az „igen kivételes körülmények” fennállását, és ennélfogva az EJEE 3. cikkének megsértését. Ezen értékelés szempontjából az EJEB irrelevánsnak ítélte, hogy az Ugandába való kiutasítással az érintett személy helyzete romlani, konkrétan pedig, hogy várható élettartama csökkenni fog.[22]

55. A közelmúltban az EJEB a Paposhvili ítéletben azt állapította meg, hogy az EJEE 3. cikkének kizárólag a halál küszöbén álló személyek kitoloncolására való alkalmazása – ahogyan az N. kontra Egyesült Királyság ítélet[23] óta történt – a nem ennyire kritikus állapotban lévő, súlyosan beteg külföldi személyeket megfosztotta attól, hogy erre a rendelkezésre hivatkozzanak. Az EJEE 3. cikke tényleges érvényesülésének biztosítására vonatkozó követelmény – álláspontja szerint – az „egyéb igen kivételes esetek” kifejezés olyan értelmezését kívánta meg, hogy az e rendelkezésben biztosított védelmet az említett személyek esetében is el kell ismerni.[24]

18 EJEB, 1997. május 2., D. kontra Egyesült Királyság ítélet, CE:ECHR:1997:0502JUD003024096, 54. §.

19 Uo., 50–52. §.

20 EJEB, 2008. május 27., CE:ECHR:2008:0527JUD002656505.

21 Uo., 43. §.

22 Uo., 50. és 51. §.

23 EJEB, 2008. május 27., CE:ECHR:2008:0527JUD002656505.

24 Paposhvili ítélet, 181. és 183. §.

56. Közelebbről, az EJEB úgy ítélte meg, hogy „egyéb igen kivételes eset” alatt „a súlyos betegségben szenvedő olyan személy kitoloncolását kell érteni, amely helyzetben alapos okkal feltételezhető, hogy bár az azonnali halál veszélye nem áll fenn, a megfelelő kezeléseknek a célországban fennálló hiánya vagy hozzáférhetetlensége miatt felmerül annak a *tényleges* veszélye, hogy e személy egészségi állapota *súlyos, gyors és visszafordíthatatlan hanyatlásnak* indul, amely fokozott szenvedésekkel jár, vagy az élettartam jelentős csökkenését okozza”. [25]

57. Ebben az ügyben a kérelmező különösen súlyos betegségben szenvedett. Az általa szolgáltatott információk alapján egészségi állapota a Belgiumban kapott kezelésnek köszönhetően stabilizálódott, és ha ezt a kezelést meg kellett volna szakítani, átlagos várható élettartama nem érte volna el a hat hónapot. Az EJEB hihetőnek találta a kérelmező arra vonatkozó állításait, amelyek szerint az említett kezelés nem volt elérhető a származási országában, és amelyek szerint e kérelmező semmilyen biztosítékkal nem rendelkezett arra nézve, hogy ebben az országban a betegségének bármely alternatív kezelési formája elérhető számára. [26] Mivel nem állt rendelkezésre olyan, az illetékes nemzeti hatóságok által végzett értékelés, amelyben a kérelmező által viselt kockázatokat az egészségi állapotára és a Grúziában rendelkezésre álló megfelelő kezelésekre vonatkozó adatok fényében vizsgálták volna, az EJEB szerint meg lehetett állapítani az EJEE 3. cikkének megsértését. [27]

58. Az EJEB nagykamarája legutóbb a Savran kontra Dánia ítéletében [28] erősítette meg a Paposhvili ítéletben az annak vizsgálatára kialakított kritériumot, hogy a súlyos betegségben szenvedő személlyel szemben hozott kitoloncolási intézkedés végrehajtása az EJEE 3. cikke értelmében vett embertelen vagy megalázó bánásmódot képez-e.

59. E kritérium hatályát illetően pontosításra van szükség. Bár ez kétségtelenül az EJEE 3. cikke hatályának kiszélesítését jelenti, amely a súlyossági küszöbérték azon meghatározásából ered, amely lehetővé teszi, hogy még nem halálközeli állapotban lévő személyekre is kiterjedjen az e rendelkezés által biztosított védelem, az EJEB különös gondot fordított a hatály e kiszélesítése *relatív* jellegének hangsúlyozására, [29] amint az különösen három tényezőből kitűnik. Először is az EJEB megismételte, hogy „igen kivételesek” azok az esetek, amelyekben az EJEE 3. cikke akadályozza a súlyos betegségben szenvedő személy kitoloncolásának végrehajtását. Másodszor rámutatott arra, hogy ezek az esetek „megfelelnek a súlyosan beteg külföldi személyek kitoloncolására vonatkozó ügyekben az [EJEE] 3. cikkének alkalmazása tekintetében meghatározott magasabb súlyossági küszöbnek”. Harmadszor, az általa meghatározott súlyossági küszöb azt jelenti, hogy a kitoloncolási intézkedés hatálya alatt álló személy egészségi állapota hanyatlásának nem csupán „súlyosnak” és „visszafordíthatatlannak”, hanem „gyorsnak” is kell lennie. Míg az első két tényezőt az esetlegesen bekövetkező sérelem lényeges elemeinek kell tekinteni akkor is, ha csupán az EJEE virtuális – még ha előre is látható – megsértéséről van szó, [30] az utóbbi tényező csak azzal a szándékkal magyarázható, hogy a lehető legnagyobb mértékben korlátozni kívánják azon személyek körét, akik az EJEE 3. cikkében előírt védelemben részesülhetnek.

[25] Uo., 183. §. Kiemelés tőlem.

[26] Uo., 194–198. §.

[27] Uo., 205. és 206. §.

[28] EJEB, 2021. december 7., CE:ECHR:2021:1207JUD005746715.

[29] Lásd ebben az értelemben: Mavronicola N., „Specifying the *Non-Refoulement* Duty under Article 3 ECHR”, *Torture, Inhumanity and Degradation under Article 3 of the ECHR: Absolute Rights and Absolute Wrongs*, Hart Publishing, Oxford, 2021, 181. o.

[30] EJEB, 1989. július 7., Soering kontra Egyesült Királyság ítélet, CE:ECHR:1989:0707JUD001403888, 90. §.

c) A Charta 4. cikke mint a visszaküldéssel szembeni garancia a Bíróság ítélkezési gyakorlatában

60. A Bíróság releváns ítélkezési gyakorlatát illetően meg kell jegyezni, hogy a Bíróság már négy alkalommal kifejezetten meghatározta azt a kritériumot, amely annak meghatározása céljából kell alkalmazni, hogy a súlyos betegségben szenvedő személy lakóhelyének elhagyására kényszerítése az EJEE 3. cikke értelmében vett embertelen vagy megalázó bánásmódot képez-e.

61. Az Abdida ítéletben a Bíróság az EJEB N. kontra Egyesült Királyság ítéletére [31] tekintettel megállapította, hogy igen kivételes esetekben sérti a Charta 4. cikkét a súlyos betegségben szenvedő harmadik országbeli állampolgár olyan országba való kitoloncolását eredményező kiutasítási határozat végrehajtása, amelyben nem biztosított a megfelelő kezelés. Egyebekben pontosította, hogy ezen igen kivételes esetekre a súlyos és helyrehozhatatlan sérelem a jellemző, amely a harmadik országbeli állampolgárnak egy olyan országba való kitoloncolásából ered, ahol komolyan fenyegeti az a veszély, hogy embertelen vagy megalázó bánásmódnak vetik alá. Az ilyen kiutasítási határozattal szembeni jogorvoslat hatékonysága a Bíróság szerint megköveteli, hogy e jogorvoslat felfüggesztő hatállyal bírjon, mivel e határozat végrehajtása az említett állampolgárt egészségi állapota súlyos és visszafordíthatatlan romlása komoly veszélyének tenné ki. [32] Ezt a kritériumot később a CPAS de Seraing [33] ítéletben is átvette.

62. A C. K. és társai ügyben a Bíróságnak arra a kérdésre kellett választ adnia, hogy a Charta 4. cikke értelmében vett embertelen és megalázó bánásmódnak minősül-e a különösen súlyos pszichés állapotú – azaz szülés utáni depresszióval és időszakos öngyilkos hajlammal küzdő – menedékkérőnek a dublini rendszer keretében Szlovéniából Horvátországba történő átadása.

63. E tekintetben a Bíróság először is rámutatott arra, hogy az EJEB ítélkezési gyakorlatára figyelemmel nem zárható ki, hogy a menedékkérőnek már a puszta átadása is rá nézve embertelen vagy megalázó bánásmód tényleges kockázatát eredményezze, függetlenül az érintett tagállamban a befogadásnak és a rendelkezésre álló ellátásoknak a minőségétől. [34]

64. Az annak vizsgálata céljából alkalmazandó kritériumot illetően, hogy ebben az esetben fennáll-e a Charta 4. cikkének megsértése, a Bíróság azt állapította meg, hogy a menedékkérő átadása embertelen vagy megalázó bánásmódot képez, amennyiben átadása az *egészségi állapota jelentős és orvosolhatatlan romlásának tényleges és bebizonyosodott kockázatát* vonja maga után. [35] Ezt követően hozzáfűzte, hogy ha a menedékkérő olyan elégséges objektív bizonyítékokkal szolgál, amelyek igazolni tudják egészségi állapotának különös súlyosságát, és azokat a jelentős és orvosolhatatlan következményeket, amelyekkel az átadása járhat, az illetékes hatóságok feladata, hogy – nem csupán a menedékkérő fizikai átszállítása következményeinek, hanem az átadással járó *valamennyi* következménynek a figyelembevétele mellett – megvizsgálják ezeket a bizonyítékokat. [36]

65. Ezt a megközelítést a Bíróság nagytanácsa a 2008/115 irányelv keretében megerősítette és alkalmazta az MP (Múltbeli kínzás áldozatának kiegészítő védelme) ítéletben. A Bíróságnak arról kellett döntenie, hogy kell-e kiegészítő védelmet nyújtani az olyan harmadik országbeli

[31] EJEB, 2008. május 28., N. kontra Egyesült Királyság ítélet, CE:ECHR:2008:0527JUD002656505.

[32] 2014. december 18-i Abdida ítélet (C-562/13, EU:C:2014:2453, 45–50. pont).

[33] 2020. szeptember 30-i ítélet (C-402/19, EU:C:2020:759, 36. pont).

[34] 2017. február 16-i C. K. és társai ítélet (C-578/16 PPU, EU:C:2017:127, 68. és 71–73. pont).

[35] 2017. február 16-i C. K. és társai ítélet (C-578/16 PPU, EU:C:2017:127, 74. pont).

[36] 2017. február 16-i C. K. és társai ítélet (C-578/16 PPU, EU:C:2017:127, 75. és 76. pont).

állampolgárnak, akit származási országának hatóságai kínzásnak vetettek alá, amelynek a súlyos pszichológiai utóhatásai jelentősen súlyosbodhatnak a származási országba való visszaküldése esetén.

66. E kérdés vizsgálata keretében a Bíróság többek között azt emelte ki, hogy az EJEB súlyos betegségben szenvedő személyek kitoloncolására vonatkozó ítélkezési gyakorlata szerint a kitoloncolás okozta szenvedésnek el kell érnie egy minimális súlyossági szintet ahhoz, hogy az EJEE 3. cikkének megsértése megállapítható legyen, és emlékeztetett arra, hogy ezt az értékelést az EJEB a Paposhvili ítéletben meghatározott kritérium alkalmazásával végzi [37].

67. Érvelésnek ebben a szakaszában joggal lehetett arra számítani, hogy a Bíróság ezt a kritériumot elfogadja, megerősítve, hogy ugyanez a kritérium alkalmazandó azon helyzetek meghatározására is, amelyekben a Charta 4. cikke a súlyos betegségben szenvedő személy kitoloncolásának akadályát képezi. Az MP (Múltbeli kínzás áldozatának kiegészítő védelme) ítélet következő pontja azonban kimondja, hogy „[u]gyanezen szemszögből a Charta 4. cikkét úgy kell értelmezni, hogy a különlegesen súlyos mentális vagy testi betegségben szenvedő, harmadik országbeli állampolgár kiutasítása […] embertelen vagy megalázó bánásmódnak minősül, ha e kiutasítás *e személy egészségi állapota jelentős és orvosolhatatlan romlásának tényleges és bebizonyosodott kockázatát* vonja maga után” [38].

68. Ez a kritérium, amelyet a Bíróság a C. K. és társai [39] ítéletben már alkalmazott, különbözik a Paposhvili ítéletben kialakítottól. Igaz ugyan, hogy a „jelentős és orvosolhatatlan romlás” kifejezés szemantikailag egyenértékűnek tűnik a „súlyos és visszafordíthatatlan romlás” fogalmával, meg kell állapítani, hogy e kritérium nem követeli meg sem azt, hogy az érintett egészségi állapotának romlása „fokozott szenvedéssel” járjon vagy „a várható élettartam jelentős csökkenését” eredményezze, sem azt, hogy e romlás „gyors” legyen. Ez utóbbi kérdést illetően a Bíróság ugyanis pontosította, hogy az említett kritérium alkalmazása magában foglalja „a kiutasításból eredő jelentős és orvosolhatatlan következmények *összességének*” figyelembevételét. [40]

69. Ebből következik, hogy a Bíróság a Charta 4. cikkének az ilyen típusú ügyekben való alkalmazása tekintetében releváns súlyossági küszöböt az EJEE 3. cikkének alkalmazásához a Paposhvili ítélet szerint megkövetelt nél alacsonyabb szinten kívánta meghatározni, így az előbbi cikk a helyzetek szélesebb körében zárja ki a súlyos betegségben szenvedő személyek kitoloncolását, mint az utóbbi. Másként fogalmazva, a Bíróság ezen ítélkezési gyakorlata olyan értelmezést tükröz, amely védelmezőbben lép fel az embertelen és megalázó bánásmóddal szemben.

70. Ez a döntés egyébként a Bíróság előjoga. Kétségtelen ugyan, hogy a Charta 52. cikkének (3) bekezdése megköveteli, hogy az ott említett és az EJEE-ben biztosított jogoknak megfelelő jogokat az EJEE-ben biztosítottakkal azonos tartalmúnak és terjedelműnek tekintsék, immár nem vitatott, hogy mivel az EJEE nem minősül az uniós jogrendbe szervesen beépülő jogforrásnak, az e rendelkezéssel elérni kívánt koherenciára vonatkozó követelmény nem sértheti az uniós jog és a Bíróság autonómiáját. Ebből következik, hogy a Bíróság jogszerűen tulajdoníthat az említett

[37] MP (Múltbeli kínzás áldozatának kiegészítő védelme) ítélet, 36–40. pont.

[38] MP (Múltbeli kínzás áldozatának kiegészítő védelme) ítélet, 41. pont. Kiemelés tőlem.

[39] 2017. február 16-i ítélet (C-578/16 PPU, EU:C:2017:127).

[40] MP (Múltbeli kínzás áldozatának kiegészítő védelme) ítélet, 41. és 42. pont. Kiemelés tőlem. Lásd még: 2017. február 16-i C. K. és társai ítélet (C-578/16 PPU, EU:C:2017:127, 76. pont).

jogoknak az EJEE-ben szereplő jogokétól eltérő tartalmat és terjedelmet, feltéve hogy annak értelmezése az EJEE által biztosított védelemnél magasabb szintű védelmet eredményez,[41] amely követelmény a jelen ügyben teljesül.

71. Az MP (Múltbeli kínzás áldozatának kiegészítő védelme) ítélet ezen értelmezését alátámasztja, hogy ebben az ítéletben az „ugyanezen szemszögből" kifejezés a Paposhvili ítéletben meghatározott kritériumra emlékeztetve azt a Bíróság által kialakított kritériummal kapcsolja össze, az ilyen kifejezés használata ugyanis *per definitionem* a hasonlóságon, nem pedig lényegi egyenértékűségen alapuló kapcsolatról tanúskodik.

d) Az alapügyre történő alkalmazás

72. Előzetesen emlékeztetni kell arra, hogy – amint az az előzetes döntéshozatalra utaló határozatból kitűnik – X különleges orvosi kezelést igénylő, különösen súlyos betegségben szenved. Nem vitatott, hogy X kitoloncolása esetén is részesülhetne ebben a kezelésben, mivel az elérhető és hozzáférhető számára Oroszországban. Ezzel szemben, amennyiben X-et kiutasítják, már nem férhetne hozzá az orvos által számára felírt, és jelenleg a betegsége okozta fájdalmainak kezelése céljából alkalmazott kannabiszalapú kezeléshez, mivel ez a kezelés Oroszországban nem engedélyezett. Bár kevéssé tűnik valószínűnek, hogy az említett kezelés megszakítása az alapeljárás felperese betegségének súlyosbodásával járna, a kérdést előterjesztő bíróság az alapeljárás felperese által benyújtott releváns dokumentációra tekintettel úgy véli, hogy e kezelés megszakítása X szenvedésének fokozódását eredményezné, mivel azon alternatív fájdalomcsillapító kezelések egyike sem megfelelő számára, amelyeket Oroszországban kaphatna.

73. E körülmények között az a kérdés merül fel, hogy a szenvedés fokozódásának megállapítása *önmagában* elegendő lehet-e ahhoz, hogy abból – a Bíróság jelen indítvány előző szakaszában felidézett ítélkezési gyakorlatának alkalmazhatósága érdekében – az „egészségi állapot romlására" lehessen következtetni. Úgy vélem, hogy erre a kérdésre szükségképpen igenlő választ kell adni. Elegendő ugyanis emlékeztetni arra, hogy ez az ítélkezési gyakorlat az EJEB által megállapított azon előfeltevésen alapul, hogy a természetes vagy nem természetes módon bekövetkező betegség által okozott szenvedés az EJEE 3. cikkének hatálya alá tartozhat abban az esetben, ha azt súlyosbítja vagy súlyosbíthatja a kitoloncoláshoz hasonló olyan bánásmód, amelyért meg lehet állapítani a hatóságok felelősségét.[42] Ezenkívül meg kell jegyezni, hogy az említett ítélkezési gyakorlat egyetlen eleme sem támasztja alá azt az értelmezést, amely szerint a Charta 4. cikke csak olyan esetben alkalmazható, ha a szenvedés kitoloncolásból eredő fokozódása mellett az érintett személy tünetei is megváltoznak. Szemléltetésképpen, a Charta 4. cikkét az MP ítéletben azon az alapon alkalmazták, hogy a felperes kiutasítása súlyosbította volna pszichés szenvedéseit, függetlenül attól, hogy a súlyos poszttraumás stressz és a depresszió okozta tünetei bármennyire is megváltoztak volna.[43]

74. Figyelembe vettem a holland kormány által az eljárás során kifejtett aggodalmakat, amelyek szerint a fájdalom szubjektív jellegére tekintettel a kitoloncolási intézkedés címzettjének egyszerű állításai nem tekinthetők elegendőnek a Charta 4. cikke megsértésének megállapításához. Azt

[41] 2016. február 15-i N. ítélet (C-601/15 PPU, EU:C:2016:84, 47. pont); 2017. szeptember 14-i K. ítélet (C-18/16, EU:C:2017:680, 50. pont); 2018. március 20-i Menci ítélet (C-524/15, EU:C:2018:197, 22. és 23. pont). Lásd még: az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság Dél-alföldi Regionális Igazgatóság egyesített ügyekre vonatkozó indítványom (C-924/19 PPU és C-925/19 PPU, EU:C:2020:294, 148. és 149. pont).

[42] Lásd: 2017. február 16-i C. K. és társai ítélet (C-578/16 PPU, EU:C:2017:127, 68. pont); MP (Múltbeli kínzás áldozatának kiegészítő védelme) ítélet, 38. és 39. pont.

[43] Lásd: MP (Múltbeli kínzás áldozatának kiegészítő védelme) ítélet, 43. pont.

javaslom tehát a Bíróságnak, hogy ragadja meg ezt az alkalmat arra, hogy – hasonlóan ahhoz, ahogyan azt az EJEB a Paposhvili ítéletben tette – kifejezetten pontosítsa, hogy ezen állampolgár feladata az azt igazoló bizonyítékok benyújtása, hogy *megalapozottan* feltételezhető, hogy ezen intézkedés végrehajtása esetén embertelen és megalázó bánásmód tényleges veszélyének lenne kitéve. [44]

75. Egyébiránt az említett állampolgár kitoloncolása csak akkor összeegyeztethetetlen a Charta 4. cikkével, ha az eléri a Bíróság ítélkezési gyakorlatában megállapított súlyossági küszöböt. Következésképpen meg kell vizsgálni, hogy X kitoloncolása egészségi állapota *jelentős* és *orvosolhatatlan* romlásának tényleges és bebizonyosodott kockázatát vonja-e maga után.

76. Bár az ilyen, az adott ügy ténybeli körülményeitől nagymértékben függő vizsgálat – az alapeljárás során bekért szakértői vélemény eredményeinek értékelése alapján – a kérdést előterjesztő bíróság feladata, az ügy irataiban szereplő információkból véleményem szerint az alábbi következtetések vonhatók le.

77. Az előzetes döntéshozatalra utaló határozatból egyrészt az következik, hogy X olyan dokumentumokat nyújtott be, amelyek igazolják, hogy olyan súlyos betegségben szenved, amely többek között migrént, gyomorfájást, nyak-, csont-, izom- és idegfájdalmakat okoz, és hogy ezeket a fájdalmakat jelenleg az orvosikannabisz-alapú kezelés teszi számára épphogy elviselhetővé. X ezenkívül arra hivatkozik, hogy az orvosikannabisz-alapú kezelés megszakítása olyan mértékben növelné fájdalmait, hogy emiatt képtelen lenne aludni és e szüntelen fájdalom hosszabb távon – depresszív és szuicid gondolatok formájában – pszichés zavarok megjelenését eredményezné. Másrészt e határozatból kitűnik, hogy jogszerűen nem érhető el Oroszországban ez utóbbi kezelés, amely X számára az egyetlen megfelelő fájdalomcsillapító kezelés és amelynek alternatívái egyenesen ellenjavalltak.

78. Amennyiben e körülmények összessége bebizonyosodik, a kérdést előterjesztő bíróságnak véleményem szerint arra a következtetésre kellene jutnia, hogy X kitoloncolása a jelen ügyben nem hajtható végre, mivel az az egészségi állapota *jelentős* és *orvosolhatatlan* romlásának tényleges és bebizonyosodott kockázatát vonná maga után. [45]

79. Az átfogalmazott első két kérdés második részére tekintettel emlékeztetek arra, hogy annak kérdése, hogy X esetében a származási országába való kitoloncolása következményeképpen a fájdalmainak fokozódása a kitoloncolás végrehajtását követően „gyorsan” következik-e be, semmilyen jelentőséggel nem bír annak meghatározása szempontjából, hogy a súlyossági küszöböt túllépi-e ez a cselekmény és ily módon sérül-e a Charta 4. cikke.

80. Míg a Paposhvili ítélet azt a követelményt támasztotta, hogy az egészségi állapot hanyatlása ne csupán „súlyos” és „visszafordíthatatlan” legyen, hanem „gyorsan” következzen be, a Bíróság a Charta 4. cikkére vonatkozó saját értelmezése keretében csupán azt szabta követelménynek – amint azt a fentiekben kifejtésre került –, hogy az egészségi állapot a kitoloncolás miatt jelentős és orvosolhatatlan romlásnak induljon.

81. Nem hiszem, hogy a Bíróságnak az EJEB értelmezéséhez kellene igazítania védelmezőbb értelmezését.

[44] Paposhvili ítélet, 186. §.

[45] Az orosz jogszabályok módosítása hiányában ugyanis ez az állapotromlás valóban orvosolhatatlannak tűnik.

82. E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy amint az az EJEB legkorábbi ítélkezési gyakorlatából kitűnik, az EJEB-nek jogában áll mérlegelni, hogy a külföldi személy kitoloncolása sérti-e az embertelen és megalázó bánásmódtól való mentességhez való jogot arra a várható szenvedésre tekintettel, amellyel a kitoloncolása miatt valószínűsíthetően a célországban szembesülnie kell, még akkor is, ha az EJEE megsértése még nem bizonyosodott be. Az EJEB szerint ez az értelmezés szükséges ahhoz, hogy ennek az abszolút jognak és a demokratikus társadalmak ezen alapvető értékének a tényleges érvényesülése biztosítható legyen, mivel a kitoloncolásból eredő sérelem súlyos és helyrehozhatatlan. [46]

83. Ha azonban a Bíróság a következő ítéletében is fenntartaná a sérelem gyors bekövetkezésére (a jelen esetben az egészségi állapot gyors hanyatlására) vonatkozó követelményt, azzal véleményem szerint a Charta 4. cikkében biztosított jog abszolút jellegét korlátozó értelmezés kialakítását kockáztatná, mivel így meg kellene teremteni az egyensúlyt e jog és a tagállamok arra vonatkozó jogköre között, hogy ellenőrizzék a harmadik országbeli állampolgárok területükre való beutazását és ott-tartózkodását. Egyébként számomra úgy tűnik, hogy éppen az e rendelkezés abszolút jellegének megfelelőbb biztosítására irányuló törekvés vezette a Bíróságot arra, hogy ítélkezési gyakorlatában az embertelen és megalázó bánásmódtól való mentességhez való jog magasabb szintű védelmére törekedjen. [47]

84. A fenti megfontolások szükségszerűen azt vonják maguk után, hogy a Charta 4. cikkével ellentétes az alapügyben szóban forgóhoz hasonló olyan nemzeti gyakorlat, amely szigorú határidőt szab a kitoloncolás hatálya alatt álló állampolgár fájdalmainak jelentős és orvosolhatatlan fokozódásának bekövetkezésére.

85. Következésképpen azt javaslom, hogy a Bíróság az átfogalmazott első két kérdésre azt a választ adja, hogy a Charta 4. cikkével és 19. cikkének (2) bekezdésével összefüggésben a 2008/115 irányelv 5. cikkét úgy kell értelmezni, hogy azzal ellentétes, hogy a valamely tagállam területén jogellenesen tartózkodó, súlyosan beteg harmadik országbeli állampolgárral szemben kitoloncolási intézkedést hozzanak, ha a származási országban az egyetlen hatékony fájdalomcsillapító kezelés jogszerűen nem elérhető, és emiatt fájdalmai jelentősen és orvosolhatatlanul fokozódni fognak. Ezen értékelés szempontjából teljesen lényegtelen az, hogy a fájdalom fokozódása mennyi időn belül jelentkezik.

86. Végezetül emlékeztetni kell arra, hogy ha a kérdést előterjesztő bíróság úgy ítélné meg, hogy X nem küldhető vissza Oroszországba azon az alapon, hogy a kitoloncolás őt a Charta 4. cikke értelmében vett embertelen és megalázó bánásmód valós veszélyének tenné ki, a kitoloncolását a 2008/115 irányelv 9. cikke (1) bekezdésének a) pontja értelmében kötelezően el kell halasztani.

87. A kitoloncolás elhalasztása véleményem szerint nem vonhatja maga után azt, hogy az illetékes holland hatóság által meghozott kiutasítási határozat hatályát veszítse, amint azt a Bizottság a tárgyalás során kifejtette. [48] Nem világos számomra ugyanis, hogyan vonható le ez a következtetés

[46] EJEB, 1989. július 7., Soering kontra Egyesült Királyság ítélet, CE:ECHR:1989:0707JUD001403888, 91. §.

[47] 2017. február 16-i C. K. és társai ítélet (C-578/16 PPU, EU:C:2017:127, 59. pont); MP (Múltbeli kínzás áldozatának kiegészítő védelme) ítélet, 36. pont.

[48] Tisztában vagyok azzal, hogy ez az értelmezés megerősítené a „hosszú időre kitoloncolható” harmadik országbeli állampolgárok jogi védelmét, akiket főszabály szerint számos társadalmi-gazdasági jog előnyéből zárnak ki tartózkodásuk jogellenes jellege miatt. Bármennyire sajnálatos is a helyzetük, ez nem igazolhatja a 2008/115 irányelv téves értelmezését.

a CPAS de Seraing ítélet[49] alapján, holott a Bíróság ebben az ítéletben azt állapította meg, hogy az automatikus halasztó hatály elismerésének kérdése szükségképpen érinti a kiutasítási határozatot, valamint – esetlegesen – az azt kísérő kitoloncolást elrendelő határozatot.[50]

88. Amint azzal a holland kormány a tárgyaláson érvelt, fontos kiemelni, hogy még a kitoloncolás elhalasztása esetén sem indokolja semmi azt, hogy a tartózkodás jogellenességét megállapító kiutasítási határozat hatályát veszítse, különösen mivel a Bíróság már korábban megállapította, hogy a tagállamok kötelesek kiutasítási határozatot hozni a területükön jogellenesen tartózkodó harmadik országbeli állampolgárral szemben, mivel „ellentétes lenne mind a 2008/115 [irányelv] […] céljával, mind ezen irányelv 6. cikkének szövegével, ha megtűrnék harmadik országok azon állampolgárainak köztes jogállását, akik valamely tagállam területén tartózkodnak, anélkül hogy tartózkodási joguk vagy engedélyük lenne, […] de akikkel szemben nincs érvényes kiutasítási határozat”.[51]

2. A harmadik kérdésről

89. Harmadik kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság lényegében arra vár választ, hogy a Charta 4. cikkével és 19. cikkének (2) bekezdésével összefüggésben a 2008/115 irányelv 5. cikkét úgy kell-e értelmezni, hogy azzal ellentétes, ha a kitoloncolási intézkedésnek a harmadik országbeli állampolgár egészségi állapotára gyakorolt következményeit csak abban az időpontban veszik figyelembe, amikor meghatározzák, hogy e személy utazásra alkalmas állapotban van-e, és ha igen, milyen feltételek mellett.

90. Pontosabban az előzetes döntéshozatalra utaló határozatból az tűnik ki, hogy a holland jog értelmében a kitoloncolási intézkedésből esetlegesen eredő egészségügyi következményeket a BMA által kiadott véleményekben csak akkor vizsgálják, ha azok a kitoloncolás konkrét végrehajtása során merülnek fel, de nem veszik figyelembe azokat a pszichológiai jellegű egészségügyi következményeket, amelyek amiatt jelentkezhetnek, hogy a célországban az ezen egészségügyi következmények kezeléséhez szükséges ellátások nem állnak rendelkezésre vagy nem hozzáférhetők.

91. Szigorúan jogi szempontból úgy tűnik, hogy a kérdést előterjesztő bíróság kétségei a dublini rendszer területén hozott C.K. ítéletből[52] következő jogi keretnek a 2008/115 irányelvvel összefüggésben való alkalmazhatóságára vonatkoznak. E bíróság tisztában van azzal, hogy ez az ítélet megjelöli azokat a kötelezettségeket, amelyeknek a tagállamoknak eleget kell tenniük egy öngyilkossági hajlammal rendelkező harmadik országbeli állampolgár kiszállításának végrehajtása során. Ugyanakkor úgy véli, hogy a Bíróság által előírt kötelezettségek csak ezen állampolgár utazási feltételeire vonatkoznak, amit az magyaráz, hogy az átadó állam – a dublini rendszer alapját képező kölcsönös bizalom elve alapján – vélelmezheti, hogy a többi tagállamban rendelkezésre álló ellátások megfelelőek az említett állampolgár betegségének kezelésére.

92. Elöljáróban meg kell állapítani, hogy a Charta 4. cikkének általános és abszolút jellege – amely cikk tiszteletben tartását a 2008/115 irányelv 5. cikke lényegében előírja – azt jelenti, hogy az említett C.K. ítéletben kialakított jogi keretet főszabály szerint – a 2008/115 irányelv alapján

[49] 2020. szeptember 30-i ítélet (C-402/19, EU:C:2020:759).

[50] 2020. szeptember 30-i CPAS de Seraing ítélet (C-402/19, EU:C:2020:759, 43–48. pont). Lásd még: 2018. június 19-i Gnandi ítélet (C-181/16, EU:C:2018:465, 56. pont).

[51] 2021. június 3-i Westerwaldkreis ítélet (C-546/19, EU:C:2021:432, 57. pont).

[52] 2017. február 16-i ítélet (C-578/16 PPU, EU:C:2017:127).

végrehajtott kitoloncoláshoz hasonlóan – valamely személy harmadik országba történő kiszállítására is alkalmazni kell. Ez utóbbi kontextusba átültetve ez a jogi keret a következő elvek köré szerveződik.

93. A különösen súlyos mentális vagy testi betegséggel küzdő harmadik országbeli állampolgár kitoloncolása *önmagában* embertelen és megalázó bánásmódnak minősül, amennyiben az egészségi állapota jelentős és orvosolhatatlan romlásának tényleges és bebizonyosodott kockázatát vonja maga után.[53]

94. Az illetékes nemzeti hatóságok feladata kizárni a kitoloncolásnak az érintett egészségi állapotára gyakorolt hatással kapcsolatos minden komoly kétséget, figyelembe véve a kitoloncolásból eredő „jelentős és orvosolhatatlan következmények összességét”. Ez azt jelenti, hogy a kitoloncolást végrehajtó tagállamnak nemcsak úgy kell megszerveznie a kitoloncolást, hogy az érintett harmadik országbeli állampolgár számára a célállamba történő fizikai átszállítás során megfelelő orvosi kíséret révén minden szükséges ellátást biztosítson, hanem azt *is* biztosítania kell, hogy a harmadik országbeli állampolgár – egészségi állapota jelentős és orvosolhatatlan romlása valós kockázatának elkerülése érdekében – az adott államba való megérkezésekor részesüljön az elengedhetetlenül szükséges orvosi ellátásban.[54]

95. E megfontolásokra figyelemmel azt javaslom, hogy a Bíróság az előzetes döntéshozatalra előterjesztett harmadik kérdésre azt a választ adja, hogy a Charta 4. cikkével és 19. cikkének (2) bekezdésével összefüggésben a 2008/115 irányelv 5. cikkét úgy kell értelmezni, hogy azzal ellentétes, ha a kitoloncolási intézkedésnek a harmadik országbeli állampolgár egészségi állapotára gyakorolt következményeit csak abban az időpontban veszik figyelembe, amikor meghatározzák, hogy e személy utazásra alkalmas állapotban van-e, és ha igen, milyen feltételek mellett. Ezeket a következményeket annak vizsgálata során is értékelni kell, hogy ez az állampolgár a célállamba való megérkezésekor igénybe veheti-e azon egészségügyi ellátásokat, amelyek elengedhetetlenek ahhoz, hogy az egészségi állapota jelentős és orvosolhatatlan romlásának tényleges kockázata elkerülhető legyen.

3. A negyedik kérdésről

96. Negyedik kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság először is arra vár választ, hogy a Charta 1., 4. és 7. cikkével összefüggésben a 2008/115 irányelvet úgy kell-e értelmezni, hogy a tagállam területén jogellenesen tartózkodó harmadik országbeli állampolgár súlyos egészségügyi problémáit és az általa kapott egészségügyi ellátásokat figyelembe kell venni annak meghatározásához, hogy e tagállam köteles-e számára tartózkodási jogot biztosítani.

97. Meg kell állapítani, hogy a Bíróság már kimondta, hogy „a 2008/115 irányelv csak a harmadik országok jogellenesen tartózkodó állampolgárainak visszatérésére vonatkozik, és így nem célja a külföldiek tartózkodására vonatkozó tagállami szabályok egészének harmonizálása”, valamint hogy „a 2008/115 irányelv által bevezetett közös normák és eljárások csupán a kiutasítási határozatok elfogadására és végrehajtására vonatkoznak”.[55] Ez azt jelenti, hogy a harmadik országbeli állampolgárok tartózkodási jogának elismerésére vonatkozó feltételeket nem ezen irányelv szabályozza, hanem azok a nemzeti jogalkotó hatáskörébe tartoznak.

[53] Lásd: 2017. február 16-i C. K. és társai ítélet (C-578/16 PPU, EU:C:2017:127, 73. pont).

[54] Lásd: 2017. február 16-i C. K. és társai ítélet (C-578/16 PPU, EU:C:2017:127, 76. és 81–85. pont).

[55] 2018. május 8-i K.A. és társai (Családegyesítés Belgiumban) ítélet (C-82/16, EU:C:2018:308, 44. pont).

98. E tekintetben fontos hozzáfűzni, hogy az említett irányelv 6. cikkének (4) bekezdése nem ruházza fel a tagállamokat az uniós jog alapján történő jogalkotás lehetőségével, hanem – a tartózkodási jog és a kiutasítási határozat közötti kapcsolatot kifejezve – a tagállamok azon jogkörének elismerésére szorítkozik, hogy *a nemzeti joguk alapján* – különösen humanitárius okokból – tartózkodási jogot biztosíthatnak. [56]

99. Az említett jogkör gyakorlása tehát nem az uniós jog Charta 51. cikke értelmében vett végrehajtásának minősül, így az a kérdés, hogy a tartózkodási engedély iránti kérelemnek helyt kell-e adni, nem értékelhető a Charta rendelkezései alapján. A Chartára és különösen annak a 2008/115 irányelvvel összefüggésben értelmezett 7. cikkére való hivatkozás semmiképpen nem eredményezheti azt, hogy X részére az uniós jog alapján tartózkodási jogot biztosítsanak.

100. Másodszor, a kérdést előterjesztő bíróság negyedik kérdése lényegében annak meghatározására irányul, hogy a Charta 1. cikkével, 4. cikkével, valamint 19. cikkének (2) bekezdésével összefüggésben a 2008/115 irányelvet úgy kell-e értelmezni, hogy a tagállamoknak a magánélet részeként figyelembe kell-e venniük a harmadik országbeli állampolgár egészségi állapotát a kitoloncolás elhalasztásának mérlegelése során.

101. Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett első két kérdéstől eltérően ez a kérdés nem azért hivatkozik valamely harmadik országbeli állampolgár egészségi állapotára, hogy meg lehessen határozni, hogy ezen állampolgár kitoloncolásának végrehajtása embertelen vagy megalázó bánásmódnak minősülhet-e. A kérdés az egészségi állapotra csupán a magánélet részeként hivatkozik. A Charta 1., 4. cikke és 19. cikkének (2) bekezdése tehát nem tűnik relevánsnak a jelen kérdésre adandó válasz szempontjából.

102. A magán- és családi élet tiszteletben tartásához kapcsolódó kötelezettség véleményem szerint a 2008/115 irányelv 5. cikkének b) pontjából vezethető le, amely szerint a tagállamok ezen irányelv végrehajtása során megfelelő figyelmet fordítanak a családi életre.

103. A Bíróság a közelmúltban megállapította, hogy a 2008/115 irányelv 5. cikkének célja, hogy az irányelvben megállapított kiutasítási eljárás keretében *több alapvető jog tiszteletben tartását* biztosítsa. [57] E megállapításból először is az következik, hogy a „családi élet” kifejezést úgy kell értelmezni, hogy az a Charta 7. cikkében biztosított, a magán- és családi élethez való jogra hivatkozik, másodszor pedig, hogy az e jog megfelelő figyelembevételére vonatkozó kötelezettség nem teljesül pusztán az érintett harmadik országbeli állampolgár magán- és családi élete releváns tényezőinek egyszerű figyelembevételével, amint azt a holland kormány a tárgyalás során állította. [58] Ezzel kapcsolatban a holland kormány által a tárgyaláson idézett K.A. és társai (Családegyesítés Belgiumban) ítélet nem alkalmas az ezzel ellentétes értelmezés alátámasztására, mivel ebben az ítéletben a Bíróság annak megállapítására szorítkozott, hogy az említett tényezőknek – amennyiben azokat az érdekelt fél bemutatja – az illetékes nemzeti hatóságok általi figyelembevétele a kiutasítási határozat elfogadásának szükséges előfeltétele. [59]

[56] Lásd e tekintetben: 2014. július 10-i Julián Hernández és társai ítélet (C-198/13, EU:C:2014:2055, 44. pont); 2019. november 19-i TSN és AKT ítélet (C-609/17 és C-610/17, EU:C:2019:981, 49. és 50. pont).

[57] 2021. március 11-i État belge (Kiskorú szülőjének kiutasítása) ítélet (C-112/20, EU:C:2021:197, 35. pont).

[58] Meg kell jegyezni, hogy ezt az értelmezést nem cáfolja az, hogy az uniós jogalkotó a „megfelelő figyelmet fordít” kifejezést használja a „tiszteletben tartja” kifejezés helyett, amely utóbbit kizárólag a visszaküldés tilalmának elvére való hivatkozással használják. Ezt a fogalmazásbeli különbséget ugyanis véleményem szerint az magyarázza, hogy a visszaküldés tilalmának elvét *abszolút* jellege miatt nem lehet korlátozni, eltérően az olyan jogoktól, mint a magán- és a családi élethez való jog vagy a gyermek mindenek felett álló érdeke. Így minden tagállam illetékes hatóságának megfelelő figyelmet kell fordítania a kiutasítási eljárás alá vont harmadik országbeli állampolgár magán- és családi élethez való jogára, annak vizsgálata során, hogy e jognak a kitoloncolási intézkedés végrehajtásából eredő korlátozása jogszerű és arányos-e.

[59] 2018. május 8-i ítélet (C-82/16, EU:C:2018:308, 102–104. pont).

104. E megfontolásokra tekintettel úgy vélem, hogy a Bíróságnak a jelen kérdést a 2008/115 irányelv – Charta 7. cikkével összefüggésben értelmezett – 5. cikkének b) pontja, valamint ezen irányelv 9. cikke („A kitoloncolás elhalasztása”) szempontjából kell megvizsgálnia.

105. Így először is azt a jogi hátteret kell a kérdést előterjesztő bíróság számára felvázolni, amely X kitoloncolása végrehajtásának jogszerűségére vonatkozóan, a magánélethez fűződő jogára tekintettel az illetékes nemzeti hatóságok által végzett értékelésre irányadó, pontosítva, hogy X egészségi állapotát ennek keretében figyelembe kell-e venni, és ha igen, milyen feltételek mellett. [60]

106. Ellentétben azzal, amit a holland kormány a tárgyaláson állított, ezt az értékelést az illetékes nemzeti hatóságoknak szükségszerűen el kell végezniük az alapügyben szereplőhöz hasonló, a kitoloncolás elhalasztása iránti kérelem vizsgálata során, függetlenül attól, hogy a kérdést e hatóságok a tartózkodási engedély iránti kérelmek elbírálása során rutinszerűen vizsgálják.

107. A magánélet tiszteletben tartásához való jogot illetően emlékeztetni kell arra, hogy a Charta 52. cikkének (3) bekezdése értelmében a Charta 7. cikkét főszabály szerint úgy kell értelmezni, hogy annak tartalma és terjedelme azonos legyen az EJEE 8. cikkével, ami szükségessé teszi az EJEB e rendelkezésre vonatkozó ítélkezési gyakorlatának vizsgálatát.

108. Ezen ítélkezési gyakorlatból kitűnik, hogy a jelen ügyben az EJEE 8. cikke megsértésének megállapításához az illetékes nemzeti hatóságnak arányossági értékelést kell végeznie, amelyben mérleget von X magánéletének tiszteletben tartásához való joga és a holland állam azon jogköre között, hogy kiutasítsa azokat a külföldieket, akik nem felelnek meg a területére való belépés és az ott-tartózkodás feltételeinek.

109. Nem kétséges ugyanis, hogy egyrészt X Oroszországba történő kitoloncolásának esetleges végrehajtása X magánélethez fűződő jogába való beavatkozásnak minősül, [61] másrészt pedig az sem, hogy ezen intézkedés jogalapját nemzeti jogszabály (a külföldiekről szóló törvénynek az azonos című körlevél A/37. pontja szerint értelmezett 64. cikke) képezi, amely az EJEE 8. cikkének (2) bekezdésében felsorolt „jogos célt” („zavargás […] megelőzése”) szolgál. E körülmények között az utóbbi rendelkezés alapján meg kell vizsgálni, hogy a szóban forgó intézkedés egy demokratikus társadalomban szükséges-e a kitűzött cél eléréséhez, ami az EJEB szerint arányossági teszt elvégzését jelenti. [62]

110. Az EJEB e vizsgálat alapvető jellemzőit elsősorban olyan ügyek során határozta meg, amelyekben a jogellenes bevándorlás a családi élethez fűződő joggal ütközött. A Pormes kontra Hollandia ítéletben az EJEB azt állapította meg, hogy az ezekben az ügyekben megfogalmazott elvek és figyelembe vett tényezők értelemszerűen alkalmazhatók az olyan külföldi helyzetére, aki a jogellenes tartózkodása időtartama alatt a magánéletét megalapozó kapcsolatot hozott létre valamely állam területén. [63] Ez a következőket vonja maga után.

111. A magánélet tiszteletben tartásához való jog terjedelmét főszabály szerint a külföldi személy sajátos helyzete és a közérdek határozza meg. Azon esetet kivéve, amikor a külföldi „letelepedett bevándorlónak” minősül, mivel a fogadó államban tartózkodásra jogosító engedéllyel rendelkezik,

[60] Ezzel szemben a „családi élet” vizsgálatára nem kerül sor a jelen indítványban, mivel X a tárgyaláson megerősítette, hogy kérelmét nem a Hollandiában fennálló családi kötelékeire alapozza.

[61] Lásd többek között: EJEB, 2021. december 7., Savran kontra Dánia ítélet, CE:ECHR:2021:1207JUD005746715, 179. §.

[62] Lásd többek között: EJEB, 2006. október 18., Üner kontra Hollandia ítélet, CE:ECHR:2006:1018JUD004641099, 54. §.

[63] EJEB, 2020. december 14., CE:ECHR:2020:0728JUD002540214, 58. §.

nem szükséges „kivételesen megalapozott indokok” fennállása ahhoz, hogy ezen állam kitoloncoláshoz való joga elsőbbséget élvezzen a külföldi magánéletéhez fűződő jogával szemben.[64]

112. Abban az esetben, ha az érintett külföldi magánéletét a fogadó államban olyan időszakban alapozta meg, amikor tisztában volt azzal, hogy a bevándorlási szabályok alapján a jogállása eleve *bizonytalanná* teszi a magánéleti viszonyainak fenntartását, e külföldi kitoloncolása kizárólag „rendkívüli körülmények” fennállása esetén sértheti az EJEE 8. cikkét.[65]

113. A magánélet tiszteletben tartásához való jog és a közérdek közötti egyensúly kialakításának szempontjából a fogadó államban és a célországban fennálló szociális, kulturális és családi kapcsolatok, valamint a bevándorlás ellenőrzésével összefüggő tényezők, vagy a kitoloncolás mellett szóló közrendi megfontolások relevánsak.[66] Nem kimerítő felsorolásról van szó, így az egyáltalán nem zárja ki az adott ügy sajátos körülményeivel kapcsolatos egyéb, így például egészségügyi tényezők figyelembevételét.[67] Ez utóbbiak a kérelmező egészségi állapotára, valamint a kitoloncolási intézkedés végrehajtása esetén az abban esetlegesen bekövetkező változásra vonatkoznak.[68]

114. Rá kell mutatni ugyanis arra, hogy az EJEB szerint az egészséget a magánélet részének kell tekinteni, mivel a „magánélet” fogalma – amely fogalom tágan értelmezendő, és pontos definíciója sem létezik – az adott személy testi és lelki épségét is magában foglalja.[69] A lelki épség tárgyában az EJEB már korábban rámutatott, hogy a mentális egészség megőrzése szükségszerű előfeltétele a magánélethez fűződő jog tényleges gyakorlásának, amelyet az „önazonossághoz és a személyes kiteljesedéshez való” jogként, valamint ahhoz fűződő jogként értelmez, hogy az egyének „embertársaikkal és a külvilággal kapcsolatokat létesítsenek, és e kapcsolatokat elmélyítsék”.[70] Álláspontom szerint észszerű a testi épséget is ilyen előfeltételnek tekinteni.

115. E tekintetben emlékeztetek arra, hogy az EJEB nem zárja ki annak lehetőségét, hogy az EJEE 3. cikke értelmében „embertelennek vagy megalázónak” nem tekinthető bánásmód olyan mértékben károsítsa a testi és lelki épséget, hogy az a magánéletre gyakorolt hatása miatt mégis e cikkbe ütközőnek minősüljön. Ugyanezen megközelítés mentén az EJEB a Paposhvili ítéletben lényegében azt állapította meg, hogy a külföldi kitoloncolása az EJEE 8. cikke megsértésének minősülhet, akkor is, ha az EJEE 3. cikkének megsértése nem állapítható meg.[71]

116. Különösen olyan helyzet fennállása esetén, amikor a kitoloncolás az érintett egészségi állapotának olyan mértékű súlyosbodásával fenyeget, hogy amiatt e személy alkalmatlanná válhat a magánéletét megalapozó kötelékek kialakítására, ezen egészségügyi tényezők jelentős súllyal eshetnek latba a kitoloncolás arányosságának meghatározása céljából végzett mérlegelés során.

[64] Uo., 52–53. és 59. §. A „letelepedett bevándorló” jogállás tehát nem feltétele a magánélethez fűződő jog alkalmazhatóságának, hanem olyan tényező, amely az adott helyzetben az e jognak biztosítandó védelem szintjét határozza meg.

[65] Uo., 57. és 58. §.

[66] Uo., 56. és 58. §.

[67] Lásd e tekintetben: EJEB, 2021. december 7., Savran kontra Dánia ítélet, CE:ECHR:2021:1207JUD005746715, 184. §.

[68] Uo., 192. §.

[69] Lásd többek között: EJEB, 2019. június 25., Nicolae Virgiliu Tănase kontra Románia ítélet, CE:ECHR:2019:0625JUD004172013, 126. §.

[70] Lásd többek között: EJEB, 2021. december 7., Savran kontra Dánia ítélet, CE:ECHR:2021:1207JUD005746715, 172. §, amely e tekintetben a 2001. február 6-i Bensaid kontra Egyesült Királyság ítéletre (CE:ECHR:2001:0206JUD004459998, 47. §) hivatkozik.

[71] Paposhvili ítélet, 225. §.

117. Ha az ilyen arányossági vizsgálatból az következne, hogy egy harmadik országbeli állampolgár magánéletének tiszteletben tartásához való joga a kitoloncolással sérülhet, akkor a másodlagos jognak az alapvető jogokkal összhangban történő értelmezésére vonatkozó kötelezettség alapján – amint azt a 2008/115 irányelv (24) preambulumbekezdése is megerősíti – a kitoloncolás nem hajtható végre.

118. Ez azonban nem jelenti azt, hogy ezen irányelv 9. cikkének (1) bekezdése alapján a kitoloncolást mindenképpen el kellene halasztani. E rendelkezés szerint a kitoloncolást csak akkor kell elhalasztani, ha annak végrehajtása megsértené a visszaküldés tilalmának elvét (az a) pont), vagy ha a kiutasítási határozattal szemben benyújtott jogorvoslat felfüggesztő hatályát elismerték (a b) pont). Az első eset nem releváns a magánélet tiszteletben tartásához való jog szempontjából. Ami a másodikat illeti, nem lehet eleve kizárni, hogy a magánélet tiszteletben tartásához való jognak a súlyosan beteg harmadik országbeli állampolgár kitoloncolása végrehajtásával történő megsértése az Abdida ítélet[72] értelmében „súlyosnak és visszafordíthatatlannak” minősüljön, és ily módon megalapozza a jogorvoslat halasztó hatályának elismerését. Mindazonáltal be kell vallanom, hogy ezt a helyzetet nehezen tartom elképzelhetőnek.

119. Írásbeli észrevételeiben a Bizottság azt állítja, hogy a tagállamok a 2008/115 irányelv 9. cikke (2) bekezdésének megfelelően a kitoloncolás *időpontjának* a meghatározása során vehetik figyelembe azokat az egészségügyi tényezőket, amelyek nem eredményeznek a visszaküldés tilalmába ütköző helyzetet, de amelyek – tekintettel arra, hogy kevésbé súlyosak – kizárólag a kitoloncolási intézkedéssel érintett harmadik országbeli állampolgár magánélethez fűződő jogának részeként bírnak relevanciával.

120. Nem osztom ezt az álláspontot. Számomra ugyanis nyilvánvalónak tűnik, hogy a kitoloncolás elhalasztásának az ezen irányelv 9. cikke (2) bekezdésének a) pontjában a tagállamok számára biztosított lehetősége azokra a helyzetekre vonatkozik, amikor az érintett harmadik országbeli állampolgárnak a származási országába történő fizikai átszállítása e személy „fizikai vagy szellemi állapotára” tekintettel az eredetileg kijelölt időpontban nem célszerű vagy nem lehetséges. Ha ezt a fizikai vagy szellemi állapotot az említett állampolgár magánélet tiszteletben tartásához való joga megsértésének lehetne betudni, akkor inkább e rendelkezés (1) bekezdése vonatkozna rá, amely két olyan esetben teszi kötelezővé a kitoloncolás elhalasztását, amikor annak végrehajtása alapvető jogot sértene.[73]

121. Következésképpen meg kell állapítani, hogy a 2008/115 irányelv nem tér ki arra, hogy milyen jogkövetkezményekkel jár, ha az illetékes nemzeti hatóságok azt állapítják meg, hogy a kitoloncolás végrehajtása sérti a harmadik országbeli állampolgárnak a magánéletének tiszteletben tartásához való jogát. A 2008/115 irányelv egyetlen rendelkezése sem szabályozza ezeket a következményeket, így azok a nemzeti jogalkotó hatáskörébe tartoznak.

122. E megfontolások összességére tekintettel azt javaslom a Bíróságnak, hogy az előzetes döntéshozatalra előterjesztett negyedik kérdésre azt a választ adja, hogy a Charta 7. cikkével összefüggésben a 2008/115 irányelv 5. cikkének b) pontját, valamint ezen irányelv 9. cikkét úgy kell értelmezni, hogy a tagállamok a harmadik országbeli állampolgárok magánéletének részeként figyelembe vehetik ezen állampolgárok egészségi állapotát annak értékelése során, hogy a kitoloncolás végrehajtása sértheti-e az adott állampolgár magánélethez való jogát, a jogsértés esetleges megállapításának jogi következményei pedig a nemzeti jogalkotó hatáskörébe tartoznak.

[72] Lásd: 2014. december 18-i Abdida ítélet (C-562/13, EU:C:2014:2453, 50. pont).

[73] Az embertelen és megalázó bánásmódtól való mentességhez való jogról, valamint a hatékony bírói védelemhez való jogról van szó.

IV. Végkövetkeztetés

123. A fenti megfontolások összességére tekintettel azt javaslom, hogy a Bíróság a rechtbank Den Haag, zittingsplaats 's-Hertogenbosch ('s-Hertogenbosch-ban eljáró hágai bíróság, Hollandia) által előzetes döntéshozatalra előterjesztett, átfogalmazott kérdésekre a következő választ adja:

1) Az Európai Unió Alapjogi Chartájának 4. cikkével és 19. cikkének (2) bekezdésével összefüggésben a harmadik országok illegálisan [helyesen: jogellenesen] tartózkodó állampolgárainak visszatérésével kapcsolatban a tagállamokban használt közös normákról és eljárásokról szóló, 2008. december 16-i 2008/115/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv 5. cikkét úgy kell értelmezni, hogy azzal ellentétes, hogy a valamely tagállam területén jogellenesen tartózkodó, súlyosan beteg harmadik országbeli állampolgárral szemben kitoloncolási intézkedést hozzanak, ha a származási országban az egyetlen hatékony fájdalomcsillapító kezelés jogszerűen nem elérhető, és emiatt fájdalmai jelentős mértékben fokozódni fognak. Ezen értékelés szempontjából teljesen lényegtelen az, hogy a fájdalom fokozódása mennyi időn belül jelentkezik.

2) A Charta 4. cikkével és 19. cikkének (2) bekezdésével összefüggésben a 2008/115 irányelv 5. cikkét úgy kell értelmezni, hogy azzal ellentétes, ha a kitoloncolási intézkedésnek a harmadik országbeli állampolgár egészségi állapotára gyakorolt következményeit csak abban az időpontban veszik figyelembe, amikor meghatározzák, hogy e személy utazásra alkalmas állapotban van-e, és ha igen, milyen feltételek mellett. Ezeket a következményeket annak vizsgálata során is értékelni kell, hogy ez az állampolgár a célállamba való megérkezésekor igénybe veheti-e azon egészségügyi ellátásokat, amelyek elengedhetetlenek ahhoz, hogy az egészségi állapota jelentős és orvosolhatatlan romlásának tényleges kockázata elkerülhető legyen.

3) A Charta 7. cikkével összefüggésben a 2008/115 irányelv 5. cikkének b) pontját, valamint ezen irányelv 9. cikkét úgy kell értelmezni, hogy a tagállamok a harmadik országbeli állampolgárok magánéletének részeként figyelembe vehetik ezen állampolgárok egészségi állapotát annak értékelése során, hogy a kitoloncolás végrehajtása sértheti-e az adott állampolgár magánélethez való jogát, a jogsértés esetleges megállapításának jogi következményei pedig a nemzeti jogalkotó hatáskörébe tartoznak.